

doživio svoju najstariju kulturnu baštinu kao integralnu vrednotu. U prikazivanju srednjega vijeka kao jedne jedinstvene književne epohe sa stilskim, tematskim i strukturalnim jedinstvom autor predlaže da ćirilski, a pogotovu latinički, tekstovi budu bogatije zastupani nego u spomenutoj *Hrvatskoj književnosti srednjega vijeka* (jer su pisani narodnim jezikom bez natruha staroslavenskoga, a među nekim spomenicima javljaju se tekstovi i u latinići istodobno kad i u glagoljici).

Možemo reći da u ovom znanlačkom prikazu Štefanićeve hrestomatije srednjovjekovnih tekstova N. K. zapravo prezentira neke elemente (u prvom redu estetske) vlastite koncepcije u pristupu hrvatskom književnom srednjovjekovlju. Stoga će Kolumbićev prikaz biti instruktivan budućim sastavljačima antologije (i hrestomatije) srednjovjekovnih književnih tekstova. Neke autorove kritičke primjedbe mogu se odbiti na račun ograničenog prostora hrestomatije.

A. N.

CYRILLOMETHODIANUM, vol. I. Thessalonique 1971, str. VIII + 227.

S radošću pozdravljamo pojavu grčkog časopisa *Cyrrilomethodianum*, koji od 1971. god. počinje izlaziti u Solunu, jer od grčkih bizantologa ćirilometodska znanost može s pravom očekivati ne samo nove poticaje već i otkrića. Pojava *Cyrrilomethodianuma* još je jedan primjer sve življeg interesa grčke znanosti za slavističku problematiku i grčko-slavenske odnose, kojemu smo svjedoci posljednjih godina. Nov poticaj grčkim znanstvenicima, naročito za studij ćirilometodske problematike, dao je međunarodni simpozij održan u Solunu 1966. god. i njegova edicija (*Κυριλλω και Μεθοδιω τόμος έδριος επι τή χιλιοστη και εκατοστη ενηριδι*) u povodu 1100. obljetnice slavenske misije Konstantina-Ćirila i Metodija. *Cyrrilomethodianum* je prvi časopis koji rodni grad osnivača slavenske pismenosti posvećuje ispitivanju njihova djela. Urednički odbor mu je namijenio ambiciozan zadatak: »Cyrille et Méthode, en tant que personnalités historiques, leur oeuvre

grandiose, le rayonnement de la culture hellénique et sa pénétration dans le monde slave, sa réception par les Slaves et son apport à la création de la culture proprement slave, forment un ensemble thématique qui se trouve dans le cadre des intérêts de la présente revue«. Časopis će, dakle, obrađivati bizantsko-slavenske (i grčko-slavenske) odnose, i to prije svega ćirilometodsku povijest, baštinu i tradiciju u slavenskom svijetu sa svih gledišta: s povijesnog, filološkog, lingvističkog, književnog, povijesnoknjiževnog, umjetničkog i dr. Odgovorni urednik časopisa je prof. A. - E. Tachiaos, a ostali članovi redakcije su St. Papadopoulos, M. Setatos, A. Thabores i D. Tsourka - Papastathi. Časopis ima slijedeće rubrike: članci, anali, ocjene i prikazi i nekrolozi.

Pogledajmo koje teme obrađuju studije u prvom broju:

Jedinu temu iz ćirilometodske povijesti obradio je F. V. MAREŠ. Ona je vezana uz zatočeništvo Metodijevo u Bavarskoj i Švapskoj (870—873. god.), najbolniju epizodu borbe Solunske braće za slavensku crkvu. Nastavljajući, ali i znatno korigirajući ispitivanja Viktora Burra, učenjaka koji uz A. W. Zieglera, F. Grivca i S. Sakača ima najviše zasluga za osvijetljavanje ove epizode iz života slavenskog nadbiskupa, Mareš također proučava zapis od šest imena iz dr. pol. 9. st. u bratovštinskoj knjizi samostana u Reichenau. Viktor Burr je, naime, upozorio da, vraćajući se u Moravsku poslije zatočeništva u Švapskoj (vjerojatno u Ellwangenu), Metodije nije krenuo preko Bavarske, zbog zavađenosti s bavarskim biskupima, nego je pošao zaobilaznim putem i tako se mogao odmoriti u samostanu Reichenau. Zato se ne bi smjela odbaciti mogućnost da bi spomenuta imena, od kojih je prvo *ΜΕΘΟΔΙΟΣ*, mogla pripadati slavenskom nadbiskupu i njegovim suputnicima. Nakon naj-savjesnije analize ovog zapisa, koja govori da se radi o pet grčkih imena i samo jednom slavenskom — *ΔΠΑΤΑΪΣ* (rezultat različit od Burrova), Mareš i usprkos ovakvom rezultatu smatra vjerojatnim da zapis govori o slavenskom apostolu Metodiju i njegovim pratiocima. U istom se spomeniku još na jednom

mjestu među drugim biskupima spominje neki biskup Metodije, a nijedan drugi biskup Metodije nije poznat u 9. st. i vjerojatno je da je to isti Metodije koji stoji na čelu liste od šest imena. Ako je ime ΔΡΑΓΑΪΣ doista slavensko (može biti južnoslavensko ili moravsko), onda to još jače potkrepljuje, drži autor, njegovu hipotezu (*Die Namen des Slavenapostels Methodius von Saloniki und seiner Gefährten im Verbrüderungsbuch des Reichener Klosters*, str. 107—112).

Đ. TRIFUNOVIĆ je ispitao postupak srpskog prevodioca Makarija i kvalitet njegova crkvenoslavenskog (srpskog) prijevoda (1382. god.) himne posvećene Bogorodici bizantskoga crkvenog pisca Nicefora Kalista Ksantopulosa (dr. pol. 13. i pr. pol. 14. st.), te izdao grčki i srpski tekst (*Hymne de Nicéphore Calliste Xanthopoulos, consacré à la Vierge, dans la traduction serbe de Makarije de l'année 1382*, str. 58—79).

Produbljena studija A. - Ę. TACHIAOSA, uz dragocjen pregled dosadašnje literature o ovom predmetu, daje nov i značajan doprinos proučavanju književnog djela Dimitrija Kantakuzina, srpskog pisca grčkog porijekla iz 15. st. Autor publicira i dva Kantakuzinova teksta: *Panegirik sv. Dimitriju*, solunskom mučeniku (prvi put prema rukopisu iz Hilandara — cod. slave 440 — iz 1623—24. god.) i *Pismo Isaiji*, što je prvo potpuno izdanje ovoga vjerojatno najznačajnijega Kantakuzinova djela (*Nouvelles considérations sur l'oeuvre littéraire de Démétrius Cantacuzène*, str. 131—182).

Iz parenetske književnosti, koju je njegovala već klasična književnost, zatim srednji vijek, a posebno obogaćila bizantska književnost, autor D. P. BOGDAN izdvaja dosada slabo proučen slavenski tekst pouka i savjeta Petra Mogile, arhimandrita kijevskog manastira Pečerskaja lavra, kasnije kijevskog mitropolita, upućen bratu Mojsiju Mogili, moldavskom princu, 1630/31. god. Bogdan svestrano proučava tekst i njegova izdanja iz 1631. i 1924. god., ponovno izdaje djelo i njegov francuski prijevod (*Les Enseignements de Pierre Movilă adressés à son frère Moïse Movilă*, str. 1—25).

J. TARNANIDÈS se pozabavio srpskim prevodiocima i njihovim prijevodima s grčke književnosti u 18. st., među kojima najistaknutije mjesto pripada Dositeju Obradoviću i Vikentiju Rakiću. Pojačan interes za grčki jezik, grčku književnost i grčku teološku misao koincidira s renesansom srpske književnosti u 18. st.; on se odvija u krugu Crkve i ima u stvari karakter zajedničkoga crkvenog i teološkog pokreta ortodoksnih protiv Unije, a manifestira se najintenzivnije na području mitropolije Karlovci, i to u posljednjim godinama vladavine Marije Terezije (*Traductions serbes d'oeuvres grecques au XVIIIe siècle*, str. 80—106).

J. TSARAS daje novu interpretaciju poznatog odlomka „Ἐσθλαβώθη δὲ πᾶσα ἡ χώρα καὶ γέγονε βάρβαρος...” iz djela *De Thematribus* (6, 33, 34) Konstantina Porfirogeneta (izd. A. Pertusi, Vaticanum 1952), široko zahvaćajući u etničke odnose Grka i Slavena u Bizantskom Carstvu (*Le verbe ἐσθλαβώθη chez Constantin Porphyrogénète*, str. 26—57).

J. A. PAPADRIANOS ispituje vjerodostojnost informacija bizantskog povjesničara Dukasa o srpsko-turским odnosima u 1451. god. Uzimajući u obzir i vijesti drugih bizantskih pisaca, autor drži da se može vjerovati Dukasu kako su odnosi Srba i Turaka 1451. god. bili prijateljski. Međutim, nema osnove za Dukasovu tvrdnju da je Mehmed II bio prema Srbima prijateljski raspoložen iz straha pred srpsko-mađarskim savezom. Autor nastavlja sa srpsko-turским odnosima u 1453. god., neposredno nakon pada Konstantinopola u turske ruke. Smatra da su o ovim odnosima pouzdanije vijesti Dukasa od informacija koje nam je ostavio bizantski pisac Kritobulos (*L'historien byzantin Doukas et les Serbes*, str. 113—120).

A. JAKOVLJEVIĆ nastavlja svoja proučavanja bizantske i srednjovjekovne srpske liturgijske glazbe. Ovo je nešto izmijenjena verzija njegove ranije studije (»David Redestinos i Jovan Kukuzelj u srpsko-slovenskim prevodima«, Zbornik radova Vizantološkog instituta 12 (1970), str. 179—191) o pogrebnoj službi najvećeg muzičara kasne bizantske epohe Ivana Kukuzela i njezinu

crkvenoslavenskom (srpskom) prijevodu, koje čuva rukopis Davida Rdestinosa iz 1431. god. u manastiru Ivironu (br. 544) na Atosu (*Koukouzeles' Part in the Funeral Service of Mediaeval Serbia and Byzantium*, str. 121—130).

CH. K. PASTATHIS daje vrlo dobru komentiranu bibliografiju grčkih djela koja u posljednjem desetljeću (1960—1969) obrađuju teme iz slavenske problematike i grčko-slavenskih odnosa (iz povijesti, crkvene povijesti, književnosti, književne povijesti, lingvistike, umjetnosti itd.). Slavenske studije u Grčkoj još nisu autonomna znanstvena grana, tako da bi se prije mogle nazvati grčkoslavenskim studijama, međutim i u tom pogledu desetljeće o kojemu je riječ znači obogaćenje i znatan napredak (*Les études slaves en Grèce (1960—1969)*, str. 183—203).

Velik broj ocjena i prikaza (str. 209—223) osvrće se na radove iz iste tematike: L. Čurčić, Počeci srpskog novinarstva (Beograd 1969); D. Bogdanović, Jovan Lestvičnik u vizantijskoj i staroj srpskoj književnosti (Beograd 1968); R. Marinković, Srpska Aleksandrida. Istorija osnovnog teksta (Beograd 1969); L. P. Žukovskaja, Drevnie slavjanskije perevody vizantijskich i sirijskich pamjatnikov v knigočraniliščach SSSR (1969); A. S. L'vov, K istorii slova gramota v drevnerusskoj pis'mennosti (Moskva 1966); V. S. Golyšenko i V. F. Dubrovina, Sinajskij paterik (Moskva

1967); A. I. Ivanov, Literaturnoe nasledie Maksima Greka (Lenjingrad 1969); V. Beševliev, Za Slavjanskite Plemena v Severoiztočna Bălgarija ot VI do IX v. (1968); I. Dujčev, Apocrypha Byzantino-Slavica (1967); M. Stojanov, Bălgarski Răkopisi s Grăčki Elementi (1969); V. Vavřinek, »Charónův Obolos« na Velké Moravě (1970); M. Stojanov, Grăcko-Bălgarski Rečnici i Učebnici (1970); M. Altbauer, Some methodological Problems in Research of the East-Slavic Bible Translations (Jeruzalem 1968); C. P. Kyrris, Διάγραμμα ιστορίας τῶν ρωσσοβυζαντινῶν πολιτιστικῶν σχέσεων (Nikozija 1970); V. Beševliev, Le Dr. Nicolas S. Piccolos (1967); M. Arnaudov, Grigor Părličev (Sofija).

Prvi broj *Cyrrillomethodianuma* skupio je vrijedne priloge ozbiljnih znanstvenika. Za pohvalu je i činjenica da oni potječu iz raznih zemalja i pišu na svjetskim jezicima (francuski, engleski i njemački). Ipak, što se tematike tiče, nadamo se da će slijedeći brojevi jače opravdati naslov ovoga časopisa i donijeti više priloga koji obrađuju bizantske dođire i veze s kulturom zapadnih Slavena. U svakom slučaju, ako daljnji brojevi *Cyrrillomethodianuma* zadrže isti znanstveni nivo, možemo biti zadovoljni dobitkom jednoga značajnog časopisa, čija je tematika srodna tematici čehoslovačkog časopisa »Byzantinoslavica«.

I. Petrović

SLOVO

22

ČASOPIS STAROSLAVENSKOG INSTITUTA U ZAGREBU

ZAGREB 1972

S L O V O

ČASOPIS STAROSLAVENSKOG INSTITUTA
»SVETOZAR RITIG«

Izlazi 1 put godišnje

UREDNIŠTVO: 41103 ZAGREB, DEMETROVA 11
ODGOVORNI UREDNIK: VJEKOSLAV ŠTEFANIĆ

BR. 22

Za redakcioni odbor
uredio
VJEKOSLAV ŠTEFANIĆ